

YENİ BİR YAPILANDIRILMIŞ FİNANSAL ARAÇ OLARAK TURBO SERTİFİKALARIN TMS/TFRS'YE GÖRE İNCELENMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Derleme

Yrd.Doç.Dr. Osman Kürşat ONAT*

Muhasebe ve Vergi
Uygulamaları Dergisi
Temmuz 2015; 8 (2): 123-136

Öz

Gelişen ve değişen rekabet koşulları işletmeleri sahip oldukları fonları daha etkin şekilde değerlendirmeye zorlamaktadır. Sermaye piyasalarındaki derinleşme türev ürün olarak adlandırılan finansal araçların kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Türev ürünlerin en temel özellikleri riski azaltmak, bağlı oldukları varlıkların fiyatını sabitlemek ve işletmeleri finansal piyasalardaki değişimlerden korumaktır. Turbo sertifikalar, yeni bir türev ürün türü olarak daha fazla risk ve getiri sağlayan bir yatırım aracıdır. Bu çalışmada ülkemiz açısından yeni bir türev ürün olan TURBO sertifikalarının işleyişi açıklanarak yapılan işlemlerin TMS/TFRS karşısındaki durumu ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türev Ürünler, Muhasebe Standartları, TURBO Sertifikalar

JEL Kodları: M410, G10, M490

REVIEW AND ACCOUNTING OF TURBO CERTIFICATES IN ASPECT OF TAS/TFRS AS A NEW STRUCTURED FINANCIAL INSTRUMENT

ABSTRACT

Growing and changing competition conditions forces companies to evaluate their funds more efficiently. Deepening of capital markets bring along financial tools called as derivatives. Most principal property of derivatives are minimizing risk, fixing prices of related assets and protecting companies from changes in capital markets. TURBO certificate ,as a new type of

* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü, dr_osmankur-sat@hotmail.com

derivative, is a financial tool gathering more risk and income. In this study, functioning of TURBO certificates, that is a new derivative for our country, was explained and situation against TAS/IFRS has been reviewed

Keywords: Derivatives, Accounting Standards, TURBO Certificates

JEL Codes: M410, G10, M490

1. GİRİŞ

Dünya genelinde sermaye piyasalarının küreselleşmesi ve giderek birbirine entegre hale gelmesi firmaların getiri ve risklerinin de uluslararası değişkenlerden daha fazla etkilenmesini beraberinde getirmektedir. Bu durumun en temel etkilerinden birisi risk türlerinin ve sayılarının artmasıdır. Yerel (veya ulusal) işletme sınıflandırmasına giren işletmeler için de faaliyet gösterdikleri pazarlar ve gelir döngüleri yerel olsa dahi riskler (kur, faiz) belirtilen değişimlerden dolayı uluslararası gelişmelerden giderek daha fazla etkilenir hale gelmektedir. Bu ise, özellikle finansal risklerin yönetilmesi anlamında konvansiyonel araçların yetersiz kalmasını ve günümüz risklerine daha uygun araçların tercih edilmesini gerekli kılmaktadır. Türev finansal ürünler, işletmeler açısından çağdaş bir finansal risk yönetim aracı olarak kabul edilmekte ve her geçen gün yeni türleri kullanılmaktadır. TURBO sertifikalar da yakın dönemde kullanılmaya başlanan ve yaygınlaşma eğiliminde olan bir finansal türev araçtır. Bu çalışmada TURBO sertifikalar açıklanarak TMS/IFRS kapsamında incelenmiş ve muhasebeleştirme süreçleri açıklanmıştır.

2. TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR

Finansal piyasalar, ödemenin ve teslimin hemen yapılıp yapılmadığına bağlı olarak spot ve türev piyasalar olarak sınıflandırmak mümkündür. Spot piyasalar, gerçekleştirilen alım satım işlemlerinden ödeme ve teslim yükümlülüğünün aynı anda veya çok kısa bir süre zarfında yapıldığı piyasalardır. Türev piyasalar, ilerideki bir tarihte teslimatı veya nakit uzlaşması yapılmak üzere herhangi bir malın veya finansal aracın, bugünden alım satımının yapıldığı piyasalardır. Türev ürünler; riski transfer etmek amacıyla kullanılan ve değeri bir başka finansal varlığın değerine dayalı olan finansal varlıklardır. Türev ürünlerin fiyatı, keyfi olarak değil, bağlı olduğu varlığın fiyatındaki değişikliklere göre oluşmaktadır. Ayrıca türev ürünler bağlı olduğu varlığın alım ve satımını daha esnek hale getiren enstrümanlardır (Aydın ve diğerleri 2013, ss. 201-202).

Temel türev ürünler; forward, future, opsiyon ve swaplar olarak sıralanır-

ken bununla birlikte faiz oranları, döviz kurları, borsa endeksi, hisse senedi ve mal fiyatlarına bağlı çok sayıda üründen söz edebiliriz. Söz konusu ürünler organize borsalarda işlem görebilecekleri gibi banka ile müşterileri arasında tezgah üstü piyasalarda da alınıp satılabilmektedir (Aydın ve diğerleri 2013, ss. 202).

Türev ürünlerin kısa tanımları aşağıda verilmiştir;

Forward: Belirli bir miktar ve kalitedeki para, döviz, altın, mâli araç, mal ve diğer türev ürünlerin önceden belirlenen bir fiyatla, gelecekteki bir tarihte, borsa şeklinde organize olmayan bir piyasada alım ve satımını kapsamına alan teslim amaçlı bir vadeli işlemdir (Çil Koçyiğit ve diğerleri, ss. 112).

Future: Futures sözleşmeler, belli nitelikteki ve miktardaki varlığın, gelecekte belirlenmiş bir tarihte ve belirlenmiş bir fiyattan alım ya da satımını düzenleyen anlaşmalar olarak tanımlanabilir. Forward sözleşmelerine benzer olarak futures sözleşmeler bir varlığı gelecekte belirli bir fiyattan almak veya satmak üzere yapılan anlaşmalardır. Futures sözleşmeler esasen standart hale getirilmiş forward sözleşmelerdir. Forward sözleşmelerin aksine futures sözleşmeler organize bir piyasada işlem gören standart sözleşmelerdir. Futures sözleşmelerin tarafları birbirini tanımak zorunda değildir; tarafların birbirlerine olan yükümlülüklerinin yerine getirileceği borsa takas merkezi tarafından garanti edilmektedir. Futures sözleşmelerinde amaç, fiyat dalgalanmalarının getirdiği belirsizliği ortadan kaldırmak, belli bir vade için söz konusu finansal aracın fiyatını sabitleştirmektir (Aydın ve diğerleri 2013, ss. 207).

Swap: Swap, belirli bir miktar ve nitelikteki para, döviz, mâli araç, alacak, mal gibi varlıklarla yükümlülüklerin, önceden belirlenen fiyat ve koşullara göre, gelecekteki bir tarihte ve banka şeklinde organize olan bir piyasada değiş-tokuşunu kapsamına alan bir vadeli işlemdir (Yılmaz ve Şahin 2009, ss. 395).

Opsiyon: Opsiyon sözleşmesi, belli bir vadeye kadar (veya belli bir vadede), opsiyona dayanak varlık oluşturan belli miktardaki bir varlığı belli bir fiyattan (kullanım fiyatı) alma ya da satma hakkını belirli bir prim karşılığında opsiyonu satın alan kişiye veren, ancak zorunlu tutmayan, buna karşın opsiyonun satıcısını alıcı tarafından talep edilmesi halinde satmaya zorunlu tutan sözleşmedir (Aydın ve diğerleri 2013, ss. 211).

Türev ürünler, yukarıda sayılan temel türlerden oluşabileceği gibi “yapılandırılmış” türev ürün olarak tanımlanan türlerde de olabilir. Yapılandırılmış finansal ürünler, belirli bir yatırımcı kitlesinin ihtiyaçlarını karşılamak ve bu doğrultuda özellikli bir risk-getiri profili oluşturmak amacıyla çeşitli temel yatırım bileşenlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan finansal varlıklar-

dır (Yanık ve diğerleri 2012, ss. 2).

Yapılandırılmış finansal araçlar dört temel kategoriye ayrılmaktadır (Yanık ve diğerleri 2012, ss. 3);

- Anapara Korunmalı Finansal Ürünler
- Getiri Arttırıcı Finansal Ürünler
- Katılım Odaklı Finansal Ürünler
- Kaldıraçlı Finansal Ürünler

Turbo sertifikalar (uzun ya da kısa) vade sonunda yatırımcıya dayanak varlık ya da gösterge fiyatı ile işleme koyma fiyatı arasındaki fark üzerinden getiri elde etme hakkı sağlayan yapılandırılmış finansal ürünlerdir. Turbo sertifikalar özellikle kısa vadeli yatırım stratejilerine uygun bir yatırım aracıdır. Turbo sertifikalar, sürekli inceleme gerektirir. Bu özellikler dikkate alındığında, EUSIPA'nın sınıflandırmasına göre turbo sertifikalar, kaldıraçlı yapılandırılmış ürünler sınıfının, nakavtlı kaldıraç alt grubunda yer almaktadır (Yanık ve diğerleri 2012, ss. 4).

3. TURBO SERTİFİKALAR

Faiz oranlarının düşük, enflasyonun yüksek seyrettiği dönemlerde hisse senedi piyasalarının getirisinin yetersiz kalması, yatırımcıların daha yüksek getiri vaat eden kaldıraçlı ürünlere ilgisini arttırmaktadır. Forex piyasalarında zararın sınırsız olduğu dikkate alındığında, sabit zarar riskiyle yatırım yapmayı tercih eden yatırımcıların, aracı kuruluş varantları ve turbo sertifikaları alternatif yatırım aracı olarak değerlendirmeleri yerinde olabilmektedir (Kilimci 2012, ss. 41).

Turbo (alım-satım) sertifikalar vade sonunda yatırımcıya dayanak varlık/gösterge fiyatı ile işleme koyma fiyatı arasındaki fark üzerinden getiri elde etme hakkı sağlamaktadır. Kaldıraçlı finansal ürünler kategorisinde yer alan turbo sertifikalarda önceden belirlenmiş bir bariyer seviyesi ilan edilmekte, dayanak varlığın fiyatının bu değere ulaşması veya aşağı/yukarı aşması halinde sertifikalar nakavt (knock-out) olmakta, ihraççı tarafından yatırımcıya artık değer verilebilmektedir. Bariyer seviyesine ulaşılması durumunda itfa otomatik olarak gerçekleşmektedir (BIST 2013, ss. 43).

Turbo sertifikalar dayanak varlığın fiyatının yönüne ilişkin beklentilere göre uzun (long) ve kısa (short) olarak ikiye ayrılır. Dayanağın yükseleceğini düşünen yatırımcılar uzun turbo sertifikalara, düşeceğini düşünen yatırımcılar ise kısa turbo sertifikalara yatırım yapar. Turbo sertifikaların fiyatlamasında varantlardaki zaman değeri bileşeni yerine finansman maliyeti kullanılmak-

ta olup, zaman değerine oranla genellikle ihmal edilebilir bir değer olarak düşünülmektedir. İçsel değer yani dayanak varlığın işleme koyma fiyatı/seviyesi ile dayanak varlığın fiyatı seviyesi arasındaki fark turbo sertifikaların değeri olarak düşünülmekte ve bu durum fiyatlamada kolaylık sağlamaktadır. Turbo sertifikaların varantlardan önemli bir diğer farkı ise dayanak varlığın fiyatının önceden belirlenmiş bariyer seviyesine gelmesi ya da aşağı/yukarı aşması durumunda söz konusu menkul kıymetin nakavt olması, vadesi dolmadığı halde sona ermesidir. Bu durumlarda ilgili menkul kıymetin işlem sırası Borsa tarafından sürekli olarak kapatılmaktadır (BIST 2013, ss. 43).

3.1. Turbo Sertifikaların Özellikleri

Finansal piyasalarda işlem gören Turbo sertifikaların özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Yanık ve diğerleri 2012, ss. 5) ;

- a) Hak verir, yükümlülük vermez. Sertifika, işlem fiyatı veya önceden belirlenmiş bir kullanım fiyatı üzerinden hesaplanan geri ödeme tutarı üzerinden bir talep hakkı verir. Bu işlem, vade sonunda ve nakavt durumunda otomatik olarak gerçekleştirilir.
- b) Hukuki olarak bir finansal kuruluş tarafından ihraç edilen tahvil hükümdedir. Turbo sertifika sahipleri ihraççıdan alacak hakkına sahip olmaktadır.
- c) Dönüşüm oranı vardır. Kaç adet turbo sertifikanın bir adet dayanak varlık üzerinde hak verdiğini gösterir.
- d) Turbo sertifika özel bir vadeye sahip olabildiği gibi vade açık uçlu olarak da ihraç edilebilir.
- e) Önceden belirlenmiş bir kullanım fiyatı vardır. Geri ödeme tutarının vadeli işlem kontratı uzlaşma fiyatı üzerinden hesaplandığı durumlarda, kullanım fiyatı güncellenmektedir. Turbo sertifikalarda vade sonunda ya da nakavt durumunda geri ödeme tutarının hesaplanmasında kullanılan bir kullanım fiyatı bulunmaktadır.
- f) Nakit uzlaşması vardır. Nakit uzlaşması da vade sonunda veya nakavt durumunda işleme koyma fiyatı ile dayanak varlık fiyatı arasındaki fark dönüşüm oranı dikkate alınarak nakit olarak ödenir.
- g) Hak karşılığı ödenen bir fiyat ile işlem görür. Turbo sertifikalar borsada alacak hakkının karşılığında ödenecek tutar üzerinden işlem görürler. Bu tutar alınan hakkın fiyatını oluşturur.
- h) Turbo sertifikalar Delta 1 ürünlerdir. Bu özelliğiyle opsiyonlar ve varantlardan farklılaşırlar ve aynı zamanda dayanak varlığın fiyatını doğru orantılı olarak takip ederler.

i) Piyasa yapıcılık mekanizması ile sürekli likidite sağlanır. Turbo sertifika işlemleri piyasa yapıcının borsada gireceği alım satım kotasyonları içerisinde gerçekleştirilebilir.

3.2. TURBO Sertifikaların Avantajları

Turbo sertifikaların diğer yapılandırılmış ürünlere göre avantajları aşağıdaki gibidir (Yanık ve diğerleri 2012, ss. 6);

- a) Çeşitlilik: Geleneksel hisse senedi ya da tahvil yatırımından farklı olarak, turbo sertifikalar yatırımcılara geniş bir dayanak varlık grubu (dünya borsalarındaki başlıca endeksler, sektör endeksleri ya da hisse senetleri) üzerine kolay ve düşük maliyetle yatırım yapabilme çeşitliliğini sağlar.
- b) İşlem Kolaylığı: Turbo sertifikalar, organize borsalarda kolaylıkla alınıp satılabilir. Yatırımcılar bir kredi hesabı açmadan ve teminat yatırmadan, bankalar ve aracı kurumlar vasıtasıyla kolaylıkla işlem yapabilirler.
- c) Likidite: Turbo sertifika ihraççıları ya da yetkilendirilmiş aracı kurumlar işlem günü boyunca sürekli olarak alım ve satım yönünde fiyat vermek zorundadırlar.
- d) Şeffaflık: İhraççılar tarafından turbo sertifikalarla ilgili her türlü detaylı bilgi sağlanmak zorundadır.
- e) Güvenilirlik: Turbo sertifika ihraççıları ihraç öncesi sermaye piyasası denetleyici kurullarının denetiminden geçtikten sonra yetkilendirilirler.
- f) Sınırlandırılmış Zarar: Turbo sertifikalarda gerçekleşebilecek maksimum zarar asla başlangıç yatırımı tutarını aşamaz.
- g) Strateji: Turbo sertifikalar dayanak varlığın hem yükseliş hem de düşüşüne göre fiyatlanabilecek şekilde ihraç edilebilirler.
- h) Kaldıraç: Turbo sertifikalar, volatilitenin etkisine maruz kalmadan yüksek kaldıraç sağlar.
- i) Riskten Korunma: Turbo sertifikalar, portföy korumasını daha düşük bir maliyetle sağlar.
- j) Anlaşılabilirlik: Turbo sertifikaların kolay anlaşılabilir bir yapısı vardır.
- k) Fiyatlama: Turbo sertifikaların fiyatlaması, opsiyon ve varantlara kıyasla daha kolay ve anlaşılabilir.
- l) Otomatik Zarar Kes: Turbo sertifikaların otomatik bir zarar kes (stop-loss) seviyesi vardır.
- m) Turbo sertifikalar, organize piyasalarda işlem görürler.
- n) Turbo sertifikalar, içsel değeri ve düşük bir finansman maliyeti üzerinden fiyatlanır.
- o) Turbo sertifikalar, aynı özelliklere sahip bir varanta göre daha düşük bir değerle fiyatlanır.

3.3. TURBO Sertifikaların İşleyişi

TURBO sertifikalarda alınan pozisyonun kısa veya uzun olmasına göre hesaplamalarda değişiklikler olabilmektedir. Turbo sertifikalar, yüksek riskli yapılandırılmış araçlar olduklarından dolayı, sertifikaların değerlerindeki değişim dayanak varlıkların değerlerindeki değişimden çok daha fazla olmaktadır. Örneğin, borsada işlem gören ABC firmasının hisse senedine dayalı bir turbo sertifika hisse senedi 6 TL'den işlem görürken 0,20 TL'ye satın alınabilir. ABC hissesindeki tüm hareketler turbo sertifika fiyatına etki edecektir. Eğer ABC hisse senedinin değeri 60 kuruş yükselirse turbo sertifika fiyatı da yükselecektir. ABC firmasının değerindeki % 10'luk artış sertifikada % 28'lik artış sağlayacaktır (ERSTE 2012, ss. 5).

Turbo sertifikaların değerleri hesaplanırken pozisyonun kısa veya uzun olmasına göre, dayanak varlığın piyasa değeri ile kullanım (strike) değerleri arasındaki fark alınır. Turbo sertifikalar ile işlem yapılırken bariyer değerler belirlenmiştir. Aşağıda kısa ve uzun turbo sertifikalardaki işleyiş örneklerle anlatılmıştır; (BIST 2013, ss. 43-44)

Turbo Uzun Sertifikalarda İşleyiş: 100 TL'den işlem görmekte olan bir paya dayalı 80 TL "strike" (kullanım) değerli, bariyeri 85 TL'de olan, bir yıl vadeli bir turbo uzun sertifika çıkarıldığını varsayalım. Dayanak varlıktaki temettü ödemesi ve finansman maliyetinin göz ardı edildiği varsayımı altında:

İhraç tarihinde, turbo uzun sertifikanın ederi, dayanak varlık fiyatından "strike" (kullanım) değerinin çıkartılması suretiyle bulunur (100 TL – 80 TL = 20 TL).

Dayanak Varlığın Değerinin Artması Durumu: Dayanak varlığın değerinin 110 TL olması halinde yatırımcı 20 TL'ye aldığı sertifika karşılığında 30 TL (110 TL – 80 TL) alır. Dayanak varlık % 10 oranında değer kazanarak 100 TL'den 110 TL'ye yükselmiş buna karşın yatırımcı sertifikadan % 50 oranında kâr elde etmiştir (20 TL'den aldığı sertifika karşılığında 30 TL gelir elde etmiştir).

Dayanak Varlığın Değerinin Azalması Durumu: Dayanak varlığın değerinin 90 TL olması halinde yatırımcı 20 TL'ye aldığı sertifika karşılığında 10 TL (90 TL – 80 TL) alır. Dayanak varlık % 10 oranında değer kaybederek 100 TL'den 90 TL'ye düşmüş buna karşın yatırımcı sertifikadan % 50 oranında zarar etmiştir (20 TL'den aldığı sertifika karşılığında 10 TL gelir elde etmiştir). Dayanak varlığın değerinin 85 TL ve altına düşmesi halinde sertifika nakavt olur ve yatırımcı 20 TL'ye aldığı sertifika karşılığında 5 TL (85 TL – 80 TL) alır (Bu durumda yatırımcının zararı % 75'e yükselir).

Turbo Kısa Sertifikalarda İşleyiş: 100 TL'den işlem görmekte olan bir paya dayalı 120 TL "strike" (kullanım) değerli, bariyeri 115 TL'de olan, bir yıl

vadeli bir turbo kısa sertifika çıkarıldığını varsayalım. Dayanak varlıktaki temettü ödemesi ve finansman maliyetinin göz ardı edildiği varsayımları altında:

ihraç tarihinde bu turbo kısa sertifikanın ederi, "strike" (kullanım) değerinden dayanak varlık fiyatının çıkarılmasıyla bulunur (120 TL – 100 TL= 20 TL).

Dayanak Varlığın Değerinin Azalması Durumu: Dayanak varlığın değerinin 90 TL olması halinde yatırımcı 20 TL'ye aldığı sertifika karşılığında 30 TL (120 TL – 90 TL) alır. Dayanak varlık % 10 oranında değer kaybederek 100 TL'den 90 TL'ye düşmüş ancak yatırımcı düşüşe yönelik bir pozisyon alıp kısa sertifikaya yatırım yaptığı için % 50 oranında kâr elde etmiştir (20 TL'den aldığı sertifika karşılığında 30 TL gelir elde etmiştir).

Dayanak Varlığın Değerini Artması Durumu: Dayanak varlığın değerinin 110 TL olması halinde yatırımcı 20 TL'ye aldığı sertifika karşılığında 10 TL (120 TL – 110 TL) alır. Dayanak varlık % 10 oranında değer kazanarak 100 TL'den 110 TL'ye yükselmiş ancak yatırımcı düşüşe yönelik bir pozisyon alıp turbo kısa sertifikaya yatırım yaptığı için sertifikadan % 50 oranında zarar etmiştir (20 TL'den aldığı sertifika karşılığında 10 TL gelir elde etmiştir). Dayanak varlığın değerinin 115 TL ve üzerine yükselmesi halinde sertifika nakavt olur ve yatırımcı 20 TL'ye aldığı sertifika karşılığında 5 TL (120 TL – 115 TL) alır (Bu durumda yatırımcının zararı % 75'e yükselir).

4. TURBO SERTİFİKALARIN TMS/FRS AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Muhasebe standartlarına göre türev ürün; belirli bir faiz oranında, finansal araç fiyatında, mal bedelinde, döviz kurunda, fiyat veya oran endeksinde, kredi derecesi veya kredi derecesi endeksinde ya da başka bir değişkende veya sözleşmenin taraflarından birine özgü olmayan bir değişkende değeri değişen, net bir başlangıç yatırımı gerektirmeyen veya diğer türden sözleşmelere göre daha az bir başlangıç yatırımı gerektiren ve gelecek bir tarihte ödenecek finansal araç veya sözleşme olarak tanımlanmaktadır (TMS-39, Madde 9). Turbo sertifikalar, bu özellikleri taşımaları nedeniyle muhasebe standartları açısından türev ürün olarak sınıflandırılacaktır.

Türev finansal araçların değerlendirilmesi ve raporlanması iki kısımda incelenebilir (Demir 2009, ss. 125);

- 1- Alım-Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlar
- 2- Finansal Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlar

Alım-satım amaçlı türev finansal araçlar spekülatif türevler ya da tasarlanmamış türevler olarak da adlandırılmaktadır. Bu gruptaki türevler finansal

riskten korunma muhasebesi kapsamında değildir (Demir 2009, ss. 125). Finansal riskten korunma ilişkisinin parçası olmayan bir varlık veya borcun gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişiklik nedeniyle ortaya çıkan kazanç veya kayıp, kâr veya zararda muhasebeleştirilir (TMS-39, Madde 55). Buna göre alım-satım amaçlı olarak elde tutulan turbo sertifikaların gerçeğe uygun değerlerinde ortaya çıkan farklılıkların ilgili gelir tablosu hesaplarında kâr veya zarar olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

Turbo sertifikaların kullanılabilceği diğer bir amaç ise finansal riskten korunmadır. İşletmelerin, finansal riskten korunma işlemlerine ilişkin olarak yaptıkları işlem ve kayıtlar finansal riskten korunma muhasebesi olarak adlandırılmaktadır. Genel olarak, bir finansal riskten korunma işleminde iki taraf vardır: finansal riskten korunma aracı ve finansal riskten korunma konusu kalem (Mısırlıoğlu 2008, ss. 74). Finansal riskten korunma araçlarının türev ürünler olmasının önünde herhangi bir engel olmamakla birlikte türev olmayan bir finansal varlık veya borç, sadece, yabancı para riskine yönelik finansal riskten korunma aracı olarak sınıflanabilir. Finansal riskten korunma konusu kalem, muhasebeleştirilmiş bir varlık veya borç, muhasebeleştirilmemiş bir kesin taahhüt, gerçekleşme olasılığı yüksek tahmini işlem veya yurtdışı bir işletmedeki net yatırım olabilir. Finansal riskten korunma ilişkisi; gerçeğe uygun değer riskinden korunma, nakit akış riskinden korunma ve net yatırım riskinden korunma olmak üzere üç şekilde gerçekleşebilir (TMS-39, Madde 86).

Finansal riskten korunma araçlarında ortaya çıkacak değer değişimlerine bağlı kâr/zararların muhasebeleştirilmesi ile ilgili riskten korunma araçlarının hangi amaçlarla kullanıldıkları önem kazanmaktadır. Finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değer riskinden korunmak amacıyla edinilmiş olması durumunda ortaya çıkan kazanç ve kayıplar, kâr veya zarar hesaplarında muhasebeleştirilir. Finansal riskten korunma aracının nakit akış riskinden korunma amacıyla edinilmesi durumunda, finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç ve kayıpların etkin olduğu tespit edilen kısmı diğer kapsamlı gelir içerisinde, etkin olmayan kısmı kâr veya zararda muhasebeleştirilir (TMS-39, Madde 95). Finansal riskten korunma aracının net yatırım riskinden korunma amacıyla edinilmesi durumunda, finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki değişim ayrı bir özkaynak kalemi olarak ertelenir ve net yatırım elde çıkarıldığında gelir tablosuna yansıtılır (Demir 2009, ss. 146).

5. TURBO SERTİFİKALARIN TMS/TFRS'YE GÖRE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Örnek uygulamalarda Turbo sertifikaların hem spekülasyon amaçlı hem de finansal riskten arındırma amacıyla kullanılmasına örnekler verilmiştir.

Muhasebeleştirme ile ilgili örnekler Turbo sertifikaların işleyişi ile ilgili verilen örnek olaylarla aynıdır. Örneklerde ilgili işlemlere yönelik hesap önerileri getirilmiştir.

5.1. Turbo Sertifikaların Spekülasyon Amaçlı Olarak Edinilmesi

Turbo sertifikaların spekülasyon amaçlı olarak edinilmesi durumunda, turbo sertifikaların değerinin yükseleceği yönünde (uzun) veya değerinin düşeceği yönünde (kısa) pozisyon alınması mümkündür. Örnek uygulamalarda her iki durum ele alınmıştır.

5.1.1. Turbo Uzun Sertifikaların Muhasebeleştirilmesi

Örnek: 100 TL'den işlem görmekte olan bir paya dayalı 80 TL "strike" (kullanım) değerli, bariyeri 85 TL'de olan, bir yıl vadeli bir turbo uzun sertifika satın alınması durumunda turbo sertifikanın edinme değeri 20 TL'dir.

1- İşletme 1.000 adet turbo sertifikayı ödemeyi banka hesabından yaparak satın almıştır.

2XX Türev Finansal Varlıklar	20.000	
102 Bankalar.		20.000
1.000 Adet Turbo Sertifika Satın Alınması		

Dayanak Varlığın Değerinin Artması Durumu

2- Hisse değeri 110 TL'ye çıkmıştır.

2XX Türev Finansal Varlıklar	10.000	
64X Finansal Varlık Değerleme Kârları.		10.000
Turbo Sertifikaların Değerinin Artması		

Dayanak Varlığın Değerinin Azalması Durumu

3- Hisse değeri 90 TL'ye inmiştir.

65X Finansal Varlık Değerleme Zararları	10.000	
2XX Türev Finansal Varlıklar		10.000
Turbo Sertifikaların Değerinin Azalması		

5.1.2. Turbo Kısa Sertifikaların Muhasebeleştirilmesi

Örnek: 100 TL'den işlem görmekte olan bir paya dayalı 120 TL "strike" (kullanım) değerli, bariyeri 115 TL'de olan, bir yıl vadeli bir turbo kısa serti-

fikanın edinme değeri 20 TL'dir.

1- İşletme 500 adet turbo sertifikayı ödemeyi banka hesabından yaparak satın almıştır.

2XX Türev Finansal Varlıklar	10.000	
102 Bankalar.		10.000
500 Adet Turbo Sertifika Satın Alınması		

Dayanak Varlığın Değerinin Azalması Durumu

2- Hisse değeri 90 TL'ye düşmüştür.

2XX Türev Finansal Varlıklar	5.000	
64X Finansal Varlık Değerleme Kârları		5.000
Turbo Sertifikaların Değerinin Artması		

Dayanak Varlığın Değerinin Yükselmesi Durumu

3- Hisse değeri 110 TL'ye yükselmiştir.

65X Finansal Varlık Değerleme Zararları	5.000	
2XX Türev Finansal Varlıklar.		5.000
Turbo Sertifikaların Değerinin Azalması		

5.2. Turbo Sertifikaların Finansal Riskten Korunma Amaçlı Olarak Edinilmesi

Örnek: [Bu uygulama (Kilimci 2012) tarafından verilmiş olan örnek olaydan uyarlanmıştır.] 10.000 Adet X hissesini 6.00 TL fiyat seviyesindeyken portföyünde bulduran bir portföy yöneticisi gelecekteki 3 ay boyunca portföyünü korumak istemektedir. Alınması gereken turbo sertifika miktarı dönüşüm oranı yardımıyla belirlenmektedir. Dönüşüm oranının 1:10 olduğu varsayılırsa 10.000 Adet X hissesi için 100.000 adet X Turbo Satım Sertifikası alınması gerekmektedir. İşleme koyma fiyatının 6.80 olduğu ve vadesinin de 3 ay olduğu varsayılmaktadır. Turbo sertifikanın teorik fiyatı 0,09 TL'dir. Tablo 2'de Turbo sertifikaların riskten korunma amaçlı olarak kullanılması durumunda kâr/zarar değişimi ve portföy değeri gösterilmektedir. Nakavt değeri ihmal edilmiştir.

Tablo 1: Turbo Sertifikalara Bağlı Olarak Portföy Değerindeki Değişim

Senaryo No	X Hisse Değeri	X Hissesi Kâr/Zarar	X Turbo Sertifikası Kâr/Zarar	Portföy Değeri
1	8,00	20.000	-12.000	68.000
2	6,80	8.000	0	68.000
3	6,00	0	+8.000	68.000
4	5,00	-10.000	+18.000	68.000
5	4,00	-20.000	+28.000	68.000

Not: Muhasebeleştirme işlemleri yapılırken, hisse senetlerinin ve turbo sertifikaların satın alınması ile hisse senetlerindeki değer değişimlerine ilişkin kayıtlar ihmal edilmiş, sadece turbo sertifikalardaki değer değişimlerine ilişkin kayıtlar yapılmıştır.

Senaryo 1'in gerçekleşmesi durumunda

6,00 TL değerden portföy koruması gerçekleştiren portföy yöneticisi hisse senedinin değerindeki yükselişten dolayı 20.000 TL ((8,00 TL – 6,00 TL) X 10.000 Adet) kâr elde edecektir. Turbo sertifikalar ise satım opsiyonu olduğundan dolayı 9.000 TL zarar ortaya çıkmıştır.

65X Finansal Varlık Değerleme Zararları (Uygulama Fiyatı ile Piyasa Fiyatı Arasındaki Fark)	12.000	
2XX Türev Finansal Varlıklar.		12.000
Turbo Sertifikaların Değerinin Azalması		

Senaryo 2'nin gerçekleşmesi durumunda herhangi bir kayıt yapılmayacaktır.

Senaryo 3'ün gerçekleşmesi durumunda

2XX Türev Finansal Varlıklar	8.000	
64X Finansal Varlık Değerleme Kârları (Uygulama Fiyatı ile Piyasa Fiyatı Arasındaki Fark)		8.000
Turbo Sertifikaların Değerinin Artması		

Senaryo 4'ün gerçekleşmesi durumunda

2XX Türev Finansal Varlıklar	18.000	
64X Finansal Varlık Değerleme Kârları (Uygulama Fiyatı ile Piyasa Fiyatı Arasındaki Fark)		18.000
Turbo Sertifikaların Değerinin Artması		

Senaryo 5'in gerçekleşmesi durumunda

2XX Türev Finansal Varlıklar	28.000	
64X Finansal Varlık Değerleme Kârları (Uygulama Fiyatı ile Piyasa Fiyatı Arasındaki Fark)		28.000
Turbo Sertifikaların Değerinin Artması		

III/2015-1

6. SONUÇ

Küresel rekabet ortamında, işletmeler açısından risklerin çeşitlenmesi -özellikle- finansal risklerin yönetilmesi açısından farklı araçların kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Farklı düzeydeki risk-getiri algılamaları da türev ürünlerin çok hızlı şekilde çeşitlenmesine neden olmuştur. Turbo sertifikalar da yapılandırılmış türev ürün kategorisi içerisinde yer alan ve yüksek risk – yüksek getiri hedefine sahip olan yatırımcılara yönelik olarak tasarlanmış bir türev üründür. Turbo sertifikaların en temel özelliği çok dar fiyat hareketlerinde çok fazla getiri sağlayabilmesi veya varlık fiyatının büyük bir kısmının zarar yazılmasına neden olarak işlemlerin sonlandırılmasıdır.

Bu çalışmada, ülkemiz açısından yeni bir finansal araç olan Turbo sertifikaların işleyişi ve TMS/TFRS karşısındaki durumu incelenerek muhasebeleştirme işlemleri ele alınmıştır. Turbo sertifikalar belirtilen özellikleri ile ilgili taraflara yeni bir risk yönetim imkânı sunmakta ve doğru yatırım stratejilerinin izlenmesi durumunda işletmeye önemli getiriler vaat etmektedir. Çalışmada, yeni bir kavram olan Turbo sertifikalar incelenerek, muhasebeleştirme konusundaki değerlendirmelerle literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Aydın, N., Sevil, G., Başar, M. ve Coşkun, M. (2013). *Finansal Yönetim II* (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

BIST (2013). *Borsa Yatırım Fonları, Varantlar ve Sertifikalar* (1. Baskı). İstanbul: Borsa İstanbul A.Ş. Yayınları.

Çil Koçyiğit, S., Çına Bal, E. ve Bal, H. (2009). İMKB’de İşlem Gören Şirketlerde Türev Ürünlerin Risk Yönetimi Amacıyla Kullanılma Düzeyleri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, (28), 109-129.

ERSTE (2012). *TURBO Sertifikalar Kullanıcı El Kitabı* (1. Baskı). İstanbul: ERSTE Menkul Değerler.

Kilimci, E. (2012). TURBO SERTİFİKALAR, İMKB’de Yeni Bir Yatırım Enstrümanı. *Hissedar*, Nisan, 41-43.

Yanık, S., Aytürk, Y., Akbaba, C. ve Kilimci, E. (2012). *Türk Sermaye Piyasalarında Yeni Bir Yapılandırılmış Ürün: Turbo Sertifikalar*. Çevrimiçi www.erste.com.tr/tr/Downloads/0901481b800ddb21.pdf

Yılmaz, B. ve Şahin, İ. E. (2009). Türev Ürünlerinden Swap İşlemlerinin Mali Risk Yönetiminde Kullanımı. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17) 393-406.